

ПІДГОТОВКА АНДРАГОГІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У даній статті проаналізовано деякі особливості розвитку освіти людей третього віку в контексті проблеми старіння нації. Розглянуто актуальність проблеми вдосконалення та подальшого розвитку сфери освіти в Україні, що зумовлено необхідністю підготовки компетентних майбутніх фахівців-педагогів для роботи з людьми третього віку. Також представлена дефініція поняття «педагог» та «андрагог», спираючись на різноманітні джерела та нормативні документи України. Акцентується увага на актуальності питання виокремлення професії андрагога з широкого загалу педагогічних працівників. Стаття присвячена питанню надання якісних освітніх послуг людям похилого віку, відображенню та урегулюванню цієї проблеми нормативно-правовою базою у державній освітній системі України.

Ключові слова: андрагог, професійна педагогіка, люди третього віку.

Постановка проблеми. В умовах глобального старіння населення землі, України зокрема та змін, які відбулися в нашому суспільстві протягом останніх десятиліть, право на освіту набуває все більшого значення і забезпечує найважливіші життєві потреби й інтереси людини, гарантує її соціальну адаптованість. І тому проблема вдосконалення та подальшого розвитку сфери освіти в Україні зумовила необхідність підготовки компетентних майбутніх фахівців-педагогів, здатних віддзеркалювати у своїй практичній роботі потреби сучасності, зокрема – необхідність працювати з людьми третього віку.

Питання права людини на освіту розглядається у багатьох міжнародних документах. У 26 статті Загальної декларації прав людини, яка прийнята та проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 року говориться: «1. Кожна людина має право на освіту. ...вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного. 2. Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод».

В Україні право на освіту регулюється законами України «Про освіту» від 23 березня 1996 р. та статтею 53 розділу II (Права, свободи та обов'язки людини і громадянина) Конституції України.

Отже, кожен громадянин, незалежно від вікової категорії, має право на навчання, а завдання сучасної педагогіки полягає саме в тому, щоб надати можливість якісно реалізувати це конституційне право людини на освіту в нашому суспільстві. В свою чергу держава мусить забезпечити якісними фахівцями-андрагогами освітній простір для надання послуг людям третього віку.

Цілеспрямоване формування компетенцій педагогів для роботи з людьми третього віку є досить новим для Української наукової теорії та практики. Осмисленню проблематики навчання літніх людей в цілому присвячено низку науково-педагогічних праць, серед яких праці: Т. Білобровко, І. Бондар, Н. Вербицька, О. Вербицький, С. Вершловський, М. Громкова, Д. Дмитренко, С. Змейов, Ю. Калиновський, Ю. Кулюткін, Е. Лібанова, Л. Лук'янова, О. Огієнко, О. Пехота, Т. Сорочан, Г. Сухобська та багато інших.

У сучасній вітчизняній педагогіці проблемам навчання впродовж життя, у тому числі питанням інтелектуального та професійного розвитку особистості, приділяли увагу такі українські вчені: С. Болтівць, В. Давидова, Т. Десятова, І. Зязюн, В. Кремень, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Огієнко, В. Олійник, В. Семиченко, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, М. Солдатенко, Г. Філіпчук та ін..

Окремі положення щодо освіти літніх людей містяться у роботах Н. Єрмак, Т. Кононигіної, Г. Меннігалєєвої, К. Приходько, Л. Прохорової та ін. Теорія й практика навчання дорослих, особливості, специфічні форми й методи висвітлені в окремих публікаціях О. Агапової, Л. Лук'янової, А. Капської, Т. Кононигіної, О. Огієнко, Т. Скорика та ін. Однак більшість наукових розвідок зазначених фахівців скоріше стосуються загальних аспектів освіти дорослих і полягають в аналізі вікових, фізіологічних (щодо пам'яті та інших ментальних процесів) та психолого-психічних особливостей навчання літніх

людей. На жаль, питання підготовки педагогічних працівників до роботи з цією групою населення та урахування особливостей людей третього віку як об'єкту педагогічної діяльності в сучасній педагогіці та геронтології не було достатньо розроблено.

Мета статті полягає у визначенні необхідності підготовки андрагогів у сучасній професійній педагогіці України. Для досягнення поставленої мети використано порівняльний, узагальнюючий, уточнюючий методи.

Результати дослідження. Існує досить мало професій, які ставлять перед людиною таку кількість вимог, як професія педагога. Людину, яка професійно займається педагогічною діяльністю, називають вихователем, учителем, тьютором, викладачем, педагогом. Часто це залежить від закладу, в якому вона працює (вихователь – у дитячому садку; учитель – у школі; викладач – у технікумі, училищі, вищому навчальному закладі).

У різноманітних джерелах зустрічаємо тлумачення цих термінів. Великий тлумачний словник української мови в 11 томах пропонує нам таке значення: Педагог – особа, яка веде викладацьку й виховну роботу або розробляє проблеми педагогіки [8, с. 108].

Також знаходимо ще одне значення: педагог (грец. Paidagogós – вихователь, від páis, родовий відмінок paidós – дитя і ágo – веду, виховую), вчитель загальноосвітньої школи, викладач професійно-технічного, середнього спеціального або вищого учбового закладу, вихователь в дошкільній установі, школі-інтернаті, дитбудинку, виховній колонії, працівник позашкільної установи і ін., а також науковий співробітник, який досліджує проблеми педагогіки як науки, і ін. [7].

Спираючись на навчальний посібник І. Серебрянської Сумського державного університету: «Словник-довідник лексики сфери освіти: національно-європейська ідентичність», у якому містяться найбільш вживані та затребувані терміни, серед яких чимала кількість таких, що до цього часу не були зафіксовані в жодному словнику, знаходимо такі тлумачення:

– Викладач (Teacher/lecturer) – фахівець із необхідною вищою фаховою і психологічною педагогічною підготовкою, який здійснює педагогічну, навчально-виховну та організаційно-методичну роботу в професійно-технічних навчальних закладах, ВНЗ різних рівнів акредитації; штатна посада в професійно-технічних навчальних закладах та ВНЗ [9, с. 17].

– Педагог (Educator) – 1) особа, яка виконує викладацьку чи виховну роботу: шкільний учитель; вихователь дошкільного закладу, дитячого будинку, школи-інтернату, виховної колонії; працівник дитячого позашкільного закладу; 2) науковець, який досліджує проблеми педагогіки як науки [9, с. 104].

– Педагогічні працівники (Teaching staff) – особи, які за основним місцем роботи в закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну та організаційну діяльність [9, с. 105].

– Тьютор (Tutor) – педагог-наставник у процесі реалізації дистанційної форми навчання, на короткотермінових курсах підготовки та перепідготовки спеціалістів у системах післядипломної та додаткової освіти [9, с. 139].

– В іншому виданні зустрічається ще один термін: Дидаскал (грец. Διδάσκαλος – учитель, наставник) – учитель в Стародавній Греції і Візантії. Також так називали вчителів у братських школах України і греко-латинських школах Російської держави 17 століття [2]. Ця термінологія має історичну забарвленість і зустрічається у більш вузькому значенні.

Крім того, статтею 24 Закону України «Про загальну середню освіту» зазначено, що: Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах системи загальної середньої освіти. Перелік посад педагогічних працівників системи загальної середньої освіти встановлюється Кабінетом Міністрів України. Перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників зазначений у Постанові Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 963.

Задля створення «суспільства для усіх вікових груп», орієнтація на яке задекларована на міжнародному рівні (зокрема, у Віденській декларації міністрів «Створення суспільства для усіх вікових груп: поліпшення якості життя і пропаганда активного старіння») наразі актуальним є питання відповідності викладачів вищих навчальних закладів вимогам часу на державному рівні [1].

Україна, як повноправний член ООН, підтримала ініціативу Генеральної Асамблеї ООН і з 1991 щорічно відзначає Міжнародний день людей похилого віку. Це рішення та створення належних умов соціального захисту пенсіонерів затверджено урядовою постановою від 26 вересня 1997 року № 1066 «Про щорічне відзначення Міжнародного дня громадян похилого віку». Відповідно до Указу Президента України від 24 вересня 2004 року № 1135/2004 1 жовтня Україна відзначає і День ветерана.

За міжнародною класифікацією, особою похилого віку вважається той, хто досяг 65 років. Таких у світі нині – понад 629 мільйонів, тобто майже кожна десята людина на Землі. За попередніми підрахунками до 2050 року число їх у багатьох розвинених країнах збільшиться вдвічі, а загальна кількість складе 2 мільярди осіб.

Громадянами похилого віку в Україні визнаються особи, які досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а також особи, яким до досягнення зазначеного пенсійного віку залишилося не більш, як півтора року [10]. За даними Держкомстату України, кожен 5 мешканець – це особа похилого віку.

Враховуючи те, що в нашій державі відбувається пенсійна реформа, а представники уряду та Верховної Ради України поступово підвищують пенсійний вік (з 2018 року для жінок він тепер складає 57 років), то останні новини про пенсійний, а значить і похилий вік, заслуговують на особливу увагу. При цьому важливо розуміти, чи змінюється тільки пенсійний вік в Україні і чи відбувається консолідація законодавчих норм.

Отже, загальної актуальності наразі набуває проблема виокремлення професії андрагога з широкого загалу педагогічних працівників.

Знаходимо термін в словнику С. Гончаренка: Андрагогіка (від грец. andros – доросла людина і agogi – керівництво, виховання) – педагогіка дорослих, одна з педагогічних наук, яка займається дослідженням проблем освіти, самоосвіти й виховання дорослих. Завданням А. є опрацювання змісту, організаційних форм, методів і засобів навчання дорослих, використання для цієї мети засобів масової інформації, радіо й телебачення; визначення оптимальних інтервалів між періодами інтенсивного навчання, функціонування професійних курсів залежно від характеру виробництва [3, с. 25].

В. Маслова стверджує, що андрагогіка – це наука про навчання дорослих, яка обґрунтовує діяльність дорослих, що навчаються, та педагогів, що працюють з ними [6, с. 3]. Нами не було знайдено тлумачення слова «Андрагог» ні в Великому 11-томному словнику української мови, ані в словнику Грінченка. У словнику-довіднику лексики сфери освіти І. Серебрянської також не заходимо тлумачення терміну «Андрагог» чи «андрагогіка» серед переліку термінів. Більш того, нами було знайдено професії «Андрагог» у Державному класифікаторі професій України (ДК 003:2010) (чинному) від 2015 р., у той час, як професії «Педагог професійного навчання», «Педагог соціальний», «Педагог-валеолог», «Педагог- організатор» у ньому були представлені.

Поділяємо думку О. Кукуєва, який вважає, що фахівці з педагогічною освітою потребують андрагогічної підготовки. Від їх рівня готовності до андрагогічної освітньої діяльності залежить якість підготовки студентів – майбутніх фахівців [5]. Професія андрагога поки не зазначена у відповідних класифікаторах, а фахівець з освіти дорослих не проходить обов'язкової спеціальної підготовки в системі формальної освіти, отже професіоналізація цієї категорії освітян потребує вдосконалення.

Висновки. На ринку освітніх послуг існує велика кількість тренінгових програм, переважно комерційних, націлених на роботу з людьми різного віку. Питання якості надання таких освітніх послуг має відобразитися у державній освітній системі та бути урегульованим нормативно-правовою базою загальнонаціональної системи підготовки України. Тому, на нашу думку, серед найголовніших пріоритетних завдань є проблема виокремлення професії «Андрагог» із загального терміну «Педагог» та внесення цієї професії у Державний класифікатор професій України з розробленням й ухваленням «Закону про освіту дорослих».

References

1. Венское заявление министров 2012 года «Создание общества для людей всех возрастов: содействие повышению качества жизни и активной старости. URL : <http://www.seniorgroup.ru/assets/images/GCP/ece.ac.30-2012-3.pdf>
Venskoe zayavlenie ministrov 2012 goda «Sozdanie obshchestva dlya lyudei vsekh vozrastov: sodeistvie povysheniyu kachestva zhyzni i aktivnoi starosti. [The 2012 Vienna Ministerial Declaration «Creating a society for people of all ages: promoting a higher quality of life and active aging»]. Retrieved from <http://www.seniorgroup.ru/assets/images/GCP/ece.ac.30-2012-3.pdf>
2. Гайдай Л. І. Історія України в особах, термінах, назвах і поняттях. Луцьк : Вежа, 2000. 435 с.
Haidai, L. I. (2000). Istoriiia Ukrainy v osobakh, terminakh, nazvakh i poniattiakh. [The history of Ukraine in individuals, terms, names and concepts]. Lutsk, Ukraine : Vezha.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 375 с.
Honcharenko, S. (1997). Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv, Ukraine : Lybid.
4. Закон України про загальну середню освіту. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 28. С. 20-30.
Zakon Ukrainy pro zahalnu seredniu osvitu. [Law of Ukraine on General secondary education]. (1999). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 28, 20-30.
5. Кукуев А. И. Андрагогический подход в педагогике. Ростов-на-Дону : ИПО ПИ ЮФУ, 2010. 328 с.
Kukuev, A. Y. (2010). Andrahohycheskyi podkhod v pedahohyke. [Andragogical approach in pedagogy]. Rostov-na-Donu, Russia.
6. Маслова В. Основы андрагогики. Терминологический словарь-справочник / сост. В. В. Маслова. Мариуполь, 2004. 19 с.

- Maslova, V. (Ed.). (2004). *Osnovy andrahohiki. Terminolohycheskii slovar-spravochnik*. [Basics of andragogy. Terminological dictionary reference]. Mariupol, Ukraine.
7. Педагог. URL : <http://vseslova.com.ua/word/Педагог-78858u>
Pedahoh. [Teacher]. Retrieved from <http://vseslova.com.ua/word/Pedahoh-78858u>
8. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970-1980.
Bilodid, I. K. (Ed.). (1970-1980). *Slovnnyk ukrainskoi movy*. [Dictionary of Ukrainian Language]. AN URSR. Instytut movoznavstva. Kyiv, Ukraine : Naukova dumka.
9. Серебрянська І. М. Словник-довідник лексики сфери освіти: національно-європейська ідентичність : навч. посіб. Суми : СумДУ, 2018. 341 с.
Serebrianska, I. M. (Ed.). (2018). *Slovnnyk-dovidnyk leksyky sfery osvity: natsionalno-ievropeiska identychnist*. [Vocabulary-vocabulary lexicon sphere: national-European identity] [Tekst]: Sumy, Ukraine : SumDU.
10. Термін «Громадяни похилого віку». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/5683>
Termin «Hromadiany pokhyloho viku». [Older citizens]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/5683>

Kucherova O. V.

*Postgraduate student of the Theory and Methodology
of Professional Education Department, H.S. Skovoroda
National Pedagogical University; tutor of English Department,
V.N. Karazin Kharkiv National University*

ANDRAGOGE PREPARATION AS AN ACTUAL PROBLEM OF UP-TO-DATE PROFESSIONAL PEDAGOGY

In the context of the global aging of the population of the earth, Ukraine in particular, and the changes that have taken place in our society over the past decades, the right to education has become increasingly important and provides vital human needs and interests, and guarantees their social adaptability. The problem of improving and further developing the education sector in Ukraine has necessitated the preparation of competent future educators who can reflect on the needs of modern life in their practical work, especially the need to work with people of the third age.

The article analyzes some features of the education development of people of the third age in the conditions of a total aging nation. The relevance of the problem of improving and further developing the education sector in Ukraine in connection with the need to train competent future teachers to work with people of the third age is considered. Taking into account that fact, that there is a pension reform in our country, and representatives of the Government and the Verkhovna Rada of Ukraine gradually raise the retirement age, the latest news about retirement, and hence the elderly, deserve special attention. So, the differentiation of terminology «pension age» and «advanced age» in Ukraine is demonstrated in the present article. The question whether only the retirement age in Ukraine changes and consolidation of legislative norms occurs, because the quality of the provision of such educational services should be reflected in the state educational system and be regulated by the regulatory framework of the national educational training system of Ukraine.

Numerous training programs, mainly commercial, aimed at working with people of all ages is presented in the market of up-to-date educational services. Therefore, among the most important priorities highlighted in the article is the problem of distinguishing the «Andragoge» profession from the general term «Pedagogue» and introducing this profession into the State Classifier of Occupations of Ukraine with the development and adoption of the «Law on Adult Education». The article presents the determination of the andragoge profession from a wide range of pedagogical workers. The definition of the terms «teacher», «educator», «tutor» and «andragoge», based on various sources and normative documents of Ukraine is also demonstrated.

Key words: *an andragoge, professional pedagogy, third age people.*

Одержано редакцією 10.03.2019

Прийнято до публікації 16.03.2019

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Л. Г. Калашиник**